

Strategisk grönstruktur kring södra Munksjön
inom Stadsbyggnadsvision 2.0

Vy från Munksjöns västra strand

Medverkande

Jönköpings kommun

Josephine Nellerup (projektansvarig)

White

Krister Lindstedt (projektansvarig White)

Britta Holmblad (handläggande White)

Spacescape

Alexander Stähle (projektansvarig Spacescape)

Ida Wezelius (handläggande Spacescape)

Bakgrund

White har fått i uppdrag av Jönköpings kommun att studera stadsutvecklingen i området kring södra Munksjön. I detta arbete har Spacescape engagerats som planstöd i frågor som rör stadsutveckling och grönstrukturplanering.

Innehåll

Inledning	6
Syfte	6
Arbetsmodell	6
1. Analyser av Jönköpings grönsstruktur	8
Tillgänglig grönsstruktur	8
Närhet till grönområden	9
Andel grönyta	10
Grönyta per person	11
Kompakthet	12
2. Jönköpings parkkaraktärer	13
Syftet med att beskriva Jönköpings parkkaraktärer	13
Tillvägagångssätt	13
Grönsstrukturplanens kategoriindelning av Jönköpings grönsstruktur	14
Värdebegrepp beskrivna i Sociotophandboken	16
Definition av Jönköpings parkkaraktärer	17
Beskrivning av Jönköpings parkkaraktärer	18
Parkkaraktärer i Jönköping	22
3. Kommunens mål för Jönköpings grönsstruktur	23
Kommunens mål för Jönköpings grönsstruktur	23
Kommunens mål för grönsstrukturen kring Munksjön	25
4. Förslag till projektmål för grönsstrukturen kring södra Munksjön	26
Stad och natur i samspel	26
Parkernas roll i stadsutvecklingen	26
Förslag till projektmål	28
5. Föreslagen grönsstruktur kring södra Munksjön	29
Staden utvecklas med grönska och vatten	30
6. Analyser av föreslagen grönsstruktur kring Munksjön	32
Tillgänglig grönsstruktur	32
Närhet till grönområden	33
Andel grönyta	34
Grönyta per person	35
Kompakthet	36
Parkkaraktärer kring södra Munksjön	37

Inledning

Syfte

Utredningen syftar till att ta fram strategier för en hållbar stadsutveckling och grönsstrukturplanering. Analyser av Jönköpings befintliga grönsstruktur gör det möjligt att bedöma vilka mål som kan anses vara rimliga kring södra Munksjön. Den föreslagna grönsstrukturen analyseras därefter enligt samma modell som den befintliga för att kontrollera att de föreslagna målen uppfylls.

Syftet är vidare att ta fram strategier för vilka kvaliteter och vilket innehåll de nya parkerna bör ges. En inventering av Jönköpings befintliga grönsstruktur gör det möjligt att i utvecklingsområdena kring södra Munksjön kompensera för eventuella brister i anslutande stadsdelar.

Arbetsmodell

Arbetet genomförs i sex huvudsteg:

1. Analyser av Jönköpings grönsstruktur

Jönköpingsbornas tillgång och tillgänglighet till grönområden analyseras och beskrivs genom fem mått:

- Tillgänglig grönsstruktur
- Närhet till grönområden
- Andel grönyta
- Grönyta per person
- Kompakthet

Dessa mått förklaras i samband med respektive analys.

2. Jönköpings parkkaraktärer

Parkkaraktärer är ett sätt att beskriva parkernas kvaliteter och innehåll för att på så sätt skapa en god sammansättning av värden utifrån ett områdes specifika förutsättningar.

Vår modell för att beskriva Jönköpings parkkaraktärer baseras på Jönköpings kommuns grönstrukturplan och dess kategoriindelning av Jönköpings grönstruktur samt de värdebegrepp som presenteras i *Sociotophandboken* (Stockholms stadsbyggnadskontor 2003).

3. Kommunens mål för Jönköpings grönstruktur

Kommunens mål för Jönköpings grönstruktur finns uttryckta i översiktsplanen samt grönstrukturplanen. De mål som berör grönstrukturen kring södra Munksjön listas i detta avsnitt.

4. Förslag till projektmål för Södra Munksjön

Med analyserna av Jönköpings grönstruktur, inventeringen av Jönköpings parkkaraktärer samt kommunens mål för Jönköping grönstruktur som grund föreslås projektmål för grönstrukturen kring södra Munksjön.

5. Föreslagen grönstruktur kring södra Munksjön

Den grönstruktur som White föreslagit redovisas i detta avsnitt.

6. Analyser av föreslagen grönstruktur kring södra Munksjön

Den föreslagna grönstrukturen analyseras enligt den modell som presenterats i avsnittet *Analyser av Jönköpings grönstruktur*.

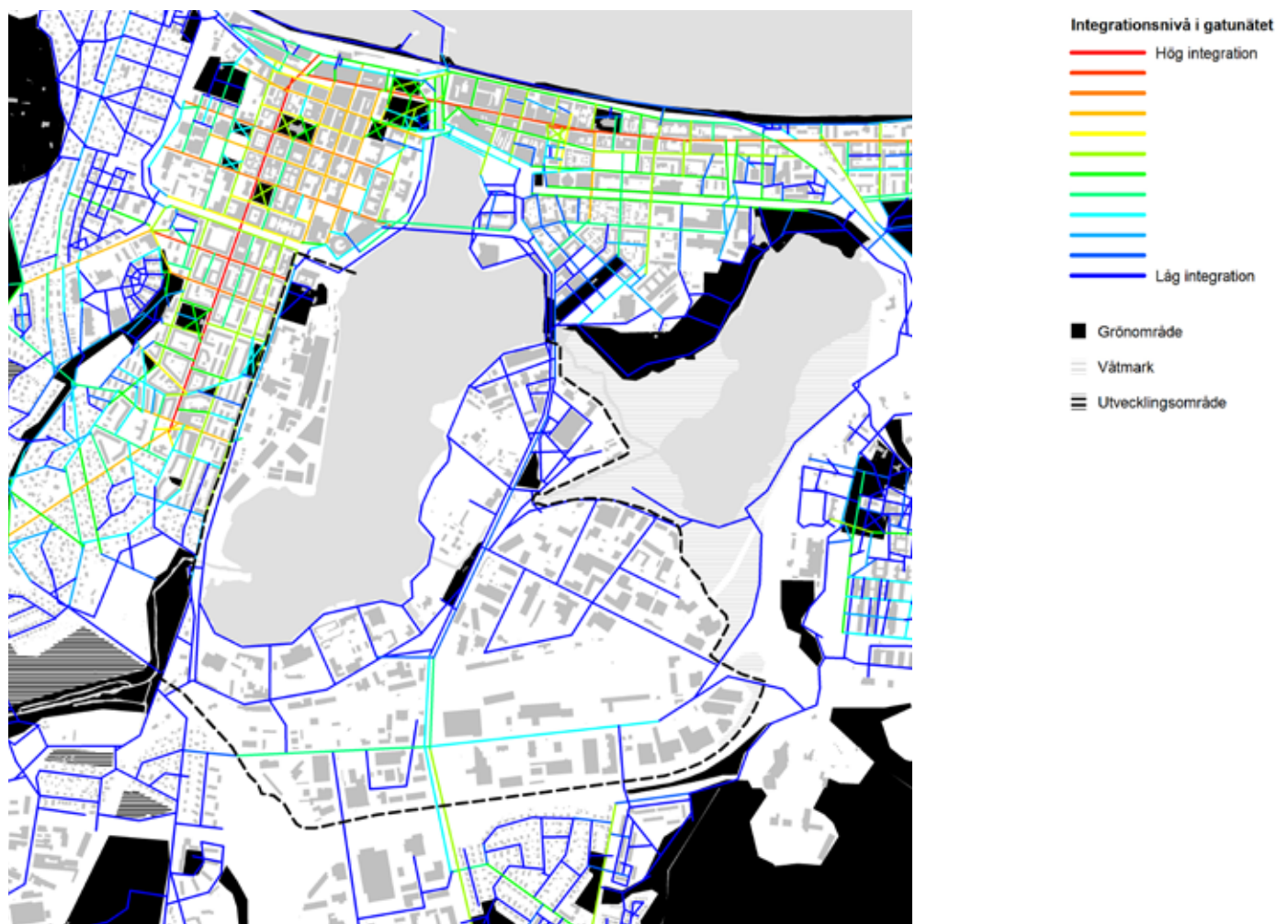
1. Analyser av Jönköpings grönstruktur

Tillgänglig grönstruktur

Analysen av integrationen i gatunätet är en så kallad space syntax-analys där gatunätet färgas i en skala som sträcker sig från blått (ointegrerade/ocentrala stråk) till rött (integrerade/centrala stråk) beroende på hur centrala de är i systemet.

Det finns ett starkt samband mellan nyttjandet av grönområden och hur tillgängliga de är. Parker bör därför finnas i centrala lägen där de är lätta att nå. Lokala parker bör vara belägna centralt i respektive stadsdel, i kontakt med stråk där människor naturligt rör sig. Parker och parktorg som är centrala för hela stadslivet bör i sin tur vara belägna vid stadens huvudstråk där stadslivet är som intensivast.

Analysen visar att Jönköpings mest centrala stråk kantas av ett pärlband av parker, vilket är positivt. Analysen pekar samtidigt på att det inom planområdet idag saknas centrala stråk. För att skapa livfulla stadsmiljöer kring södra Munksjön måste därför gatunätet kopplas samman med befintliga huvudstråk i omgivande stadsdelar.

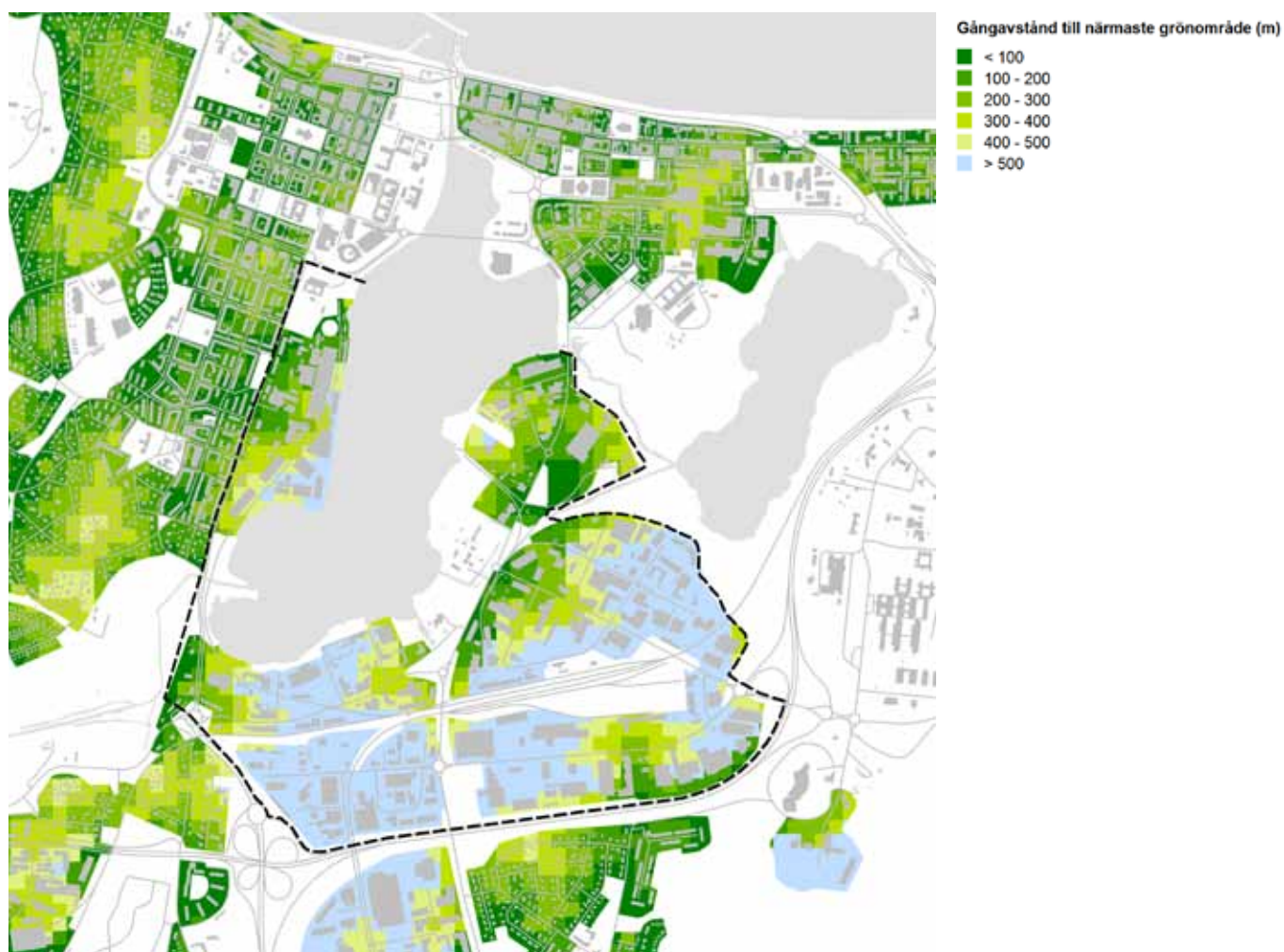

Integration (R7) i gatunätet och Jönköpings grönstruktur

Närhet till grönområden

Det mått fås genom att mäta det faktiska gångavståndet till närmaste grönområde.

Analysen visar att närheten till grönområden i Jönköping är ojämn. Stora områden uppfyller dessutom inte heller kommunens mål om att ingen ska ha längre än 200 meter till närmaste grönområde. I eller i anslutning till kartans blå och ljus gröna områden är därför behovet av parkutveckling särskilt stort.

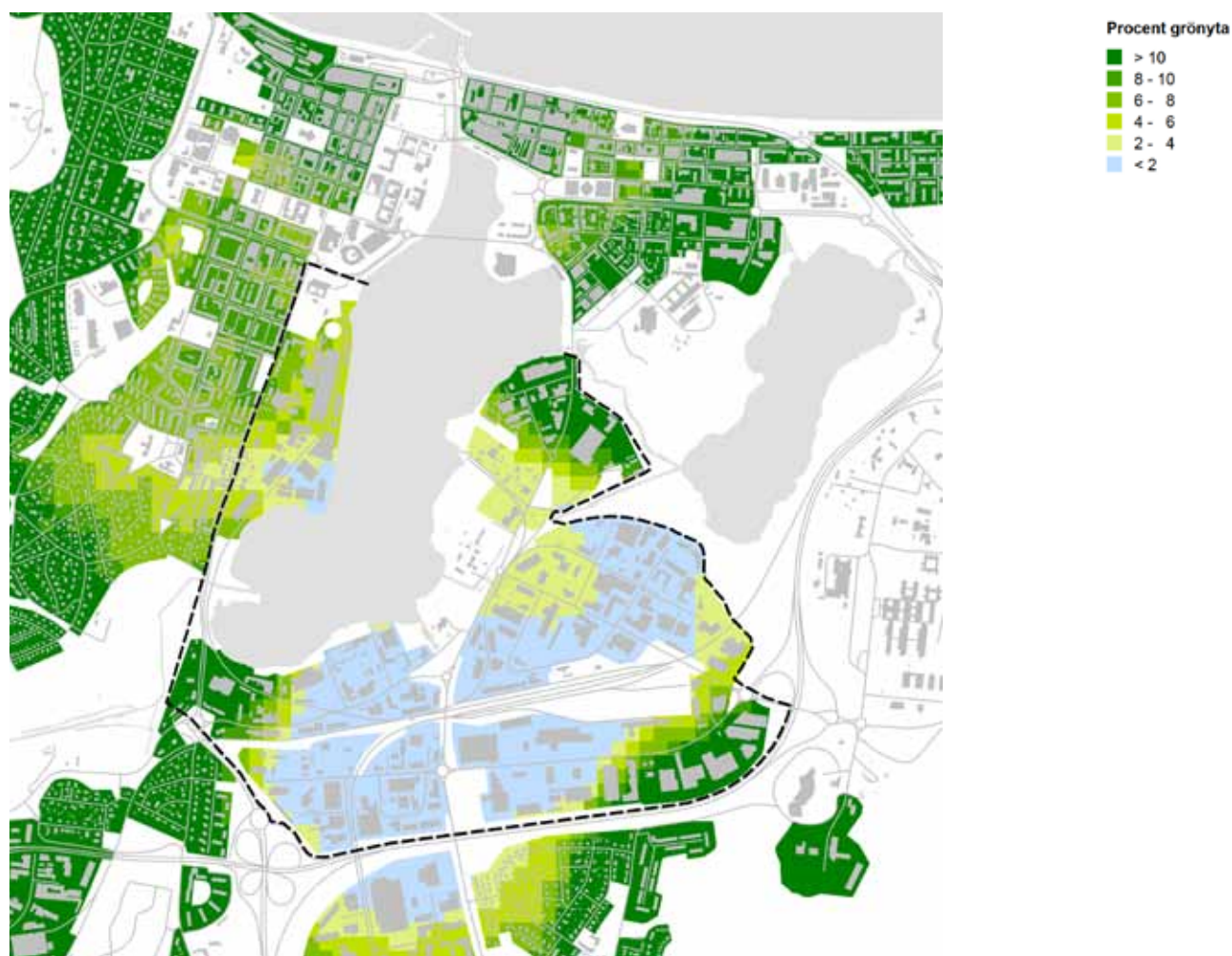

Gångavstånd till närmaste grönområde (m) per 0,25 hektarsruta

Andel grönyta

Detta mått fås genom att dividera arealen grönyta med arealen landyta och kan sägas beskriva den upplevda tillgången till parker och naturområden.

Analysen visar att andelen grönyta i centrala Jönköping ligger på mellan 5 och 10 procent. I relation till detta pekar analysen tydligt ut bristen på grönområden i verksamhetsområdet mellan sjöarna.

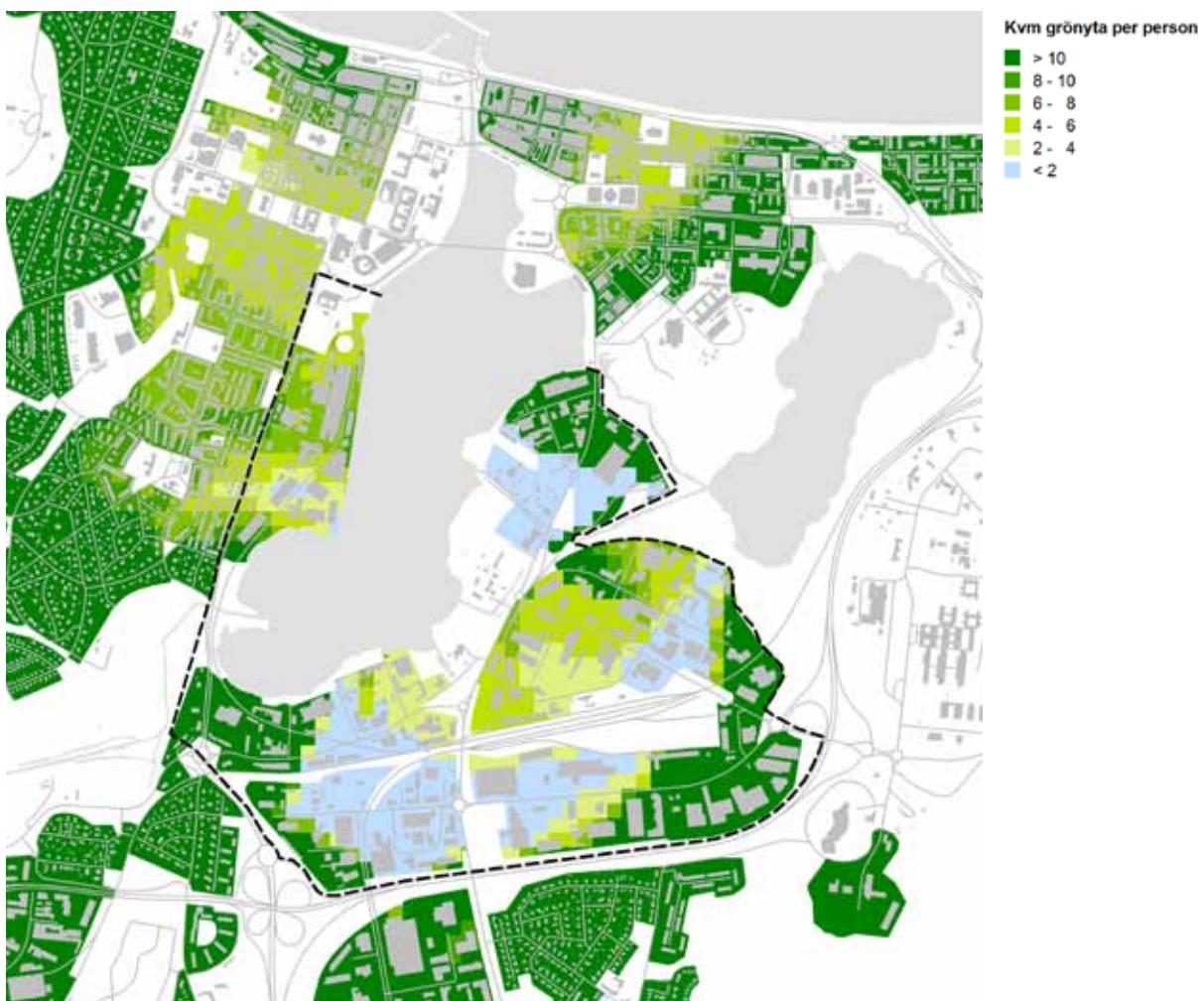

Procent grönyta per 0,25 hektarsruta (med en buffert på 500 meter)

Grönyta per person

Detta mått fås genom att dividera arealen grönyta med antalet boende och arbetande. Måttet relaterar mängden grönyta till befolkningstätheten och kan sägas beskriva besöksstryck och skötselbehov.

Mängden grönyta per person ligger i de centrala delarna på under 10 kvadratmeter per person. En målsättning bör vara att mängden grönyta per person över hela Jönköping ska vara minst lika stor som i de centrala delarna.

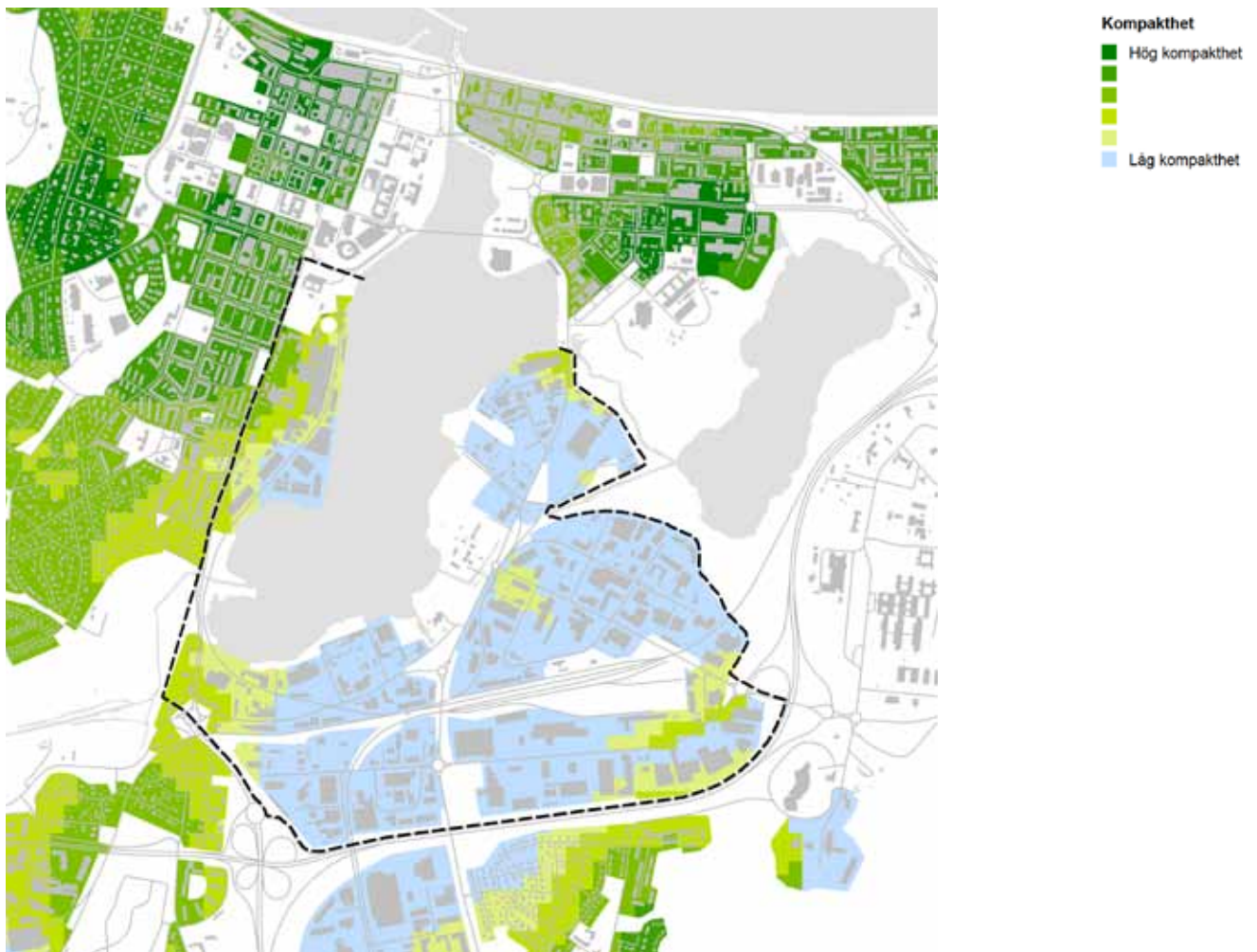

Kvm grönyta per person per 0,25 hektarsruta (med en buffert på 500 meter)

Kompakthet

Kompakthetsmåttet är ett nytt sorts mått framtaget av stadsbyggnadsforskningen på KTH. Det indikerar var det är både ”tätt” och ”grönt”. En hög kompakthet kan på så sätt sägas vara ett mått på förutsättningen för att skapa en attraktiva boende- och stadsmiljö, vilket i sin tur ofta medför höga bostadspriser.

Analysen av kompaktheten i Jönköping visar en tydligt skillnad mellan de östra och västra delarna av Jönköpings stadskärna.

Kompakthet per 0,25 hektarsruta (med en buffert på 500 meter)

2. Jönköpings parkkaraktärer

Syftet med att beskriva Jönköpings parkkaraktärer

Parkkaraktären beskriver utformningen av en plats som helhet och används för att beskriva hur en miljö ser ut och hur den eventuellt är gestaltad, det vill säga vilka kvaliteter och vilket innehåll som finns. Den kvalitativa analysen av parktillgången den principiellt viktigaste eftersom det ju är kvaliteter som människor efterfrågar, inte ytor i sig.

Parkkaraktärer ska ses som ett medel för att skapa en god sammansättning av värden utifrån ett områdes specifika förutsättningar. I ett programskede är det viktigt att slå fast om områdets parkkaraktär ska bibehållas och upprustas, förändras på något sätt, eller om nya typer eventuellt bör nyskapas. Typer kan på så sätt användas för att beskriva en målbild för grönstrukturen.

Tillvägagångssätt

Vår modell för att beskriva Jönköpings parkkaraktärer baseras på kommunens grönstrukturplan och dess kategoriindelning av Jönköpings grönstruktur. De värdebegrepp som karaktäriserar respektive parkkaraktär finns i sin tur beskrivna i Sociotophandboken (Stockholms stadsbyggnadskontor 2003). Dessa värdebegrepp kan användas för att analysera platsers befintliga kvaliteter för stadens invånare och för att diskutera planeringens möjligheter att utveckla ett områdes livskvaliteter.

Karteringen utgår från de grönområden som finns utpekade och beskrivna i Jönköpings grönstrukturplan. Dessa har kompletterats med nytillkomna eller projekterade parker.

I karteringen inkluderas endast tillgängliga grönytor. Munksjön utgår således, liksom de våtmarksdominerade naturområdena kring Rocksjön. Detta eftersom vattenytor och våtmarker generellt sett inte går att nyttja för rekreation på samma sätt som parker.

De områden som i Jönköpings grönstrukturplan klassas som utvecklingsområden inkluderas inte i typiseringen, då de rekreativa värdena i dessa områden är ringa. Dessa ytor har dock stor potential att utvecklas till attraktiva parker, förutsatt att de ges ett kvalitativt innehåll och tillgängliggörs.

Grönstrukturplanens kategoriindelning av Jönköpings grönstruktur

Kategoriindelningen i grönstrukturplanen utgår från områdenas vegetation, funktion och användning. För varje grönt stråk och grönområde ges en översiktlig beskrivning av vegetation, topografi, historisk markanvändning, eventuell förekomst av kulturhistoriska byggnader med mera. Syftet är enligt grönstrukturplanen att visa på önskad kvalitet i området eller i det gröna stråket.

Gröna stråk

Definieras enligt grönstrukturplanen som:

”Parker och naturområden mer eller mindre sammankopplade till att utgöra sammanhängande stråk genom bebyggelsen. De har i de flesta fall kontakt med naturområden utanför staden och fungerar som spridningskorridorer för växter och djur. De gröna stråken utgör ofta också viktiga förflyttningsstråk för gående och cyklister.”

Grönområden

Delas enligt grönstrukturplanen in i följande fem kategorier:

Parker och kyrkogårdar

”Intensivt skötta grönytor. Gräset klipps regelbundet, buskar och träd är välansade och rabatter förekommer. Det kan dock förekomma områden där vissa partier sköts mer extensivt, till exempel att gräset klipps en till två gånger om året och med inslag av ”vild” natur.”

Naturområden

”Områden med spontant uppkommen vegetation och med en extensiv skötsel. Höga naturvärden förekommer, liksom värden för rekreation, motion och lek. Det kan förekomma mindre partier i områdena, som är av parkkaraktär där skötseln är mer intensiv.”

Naturreservat

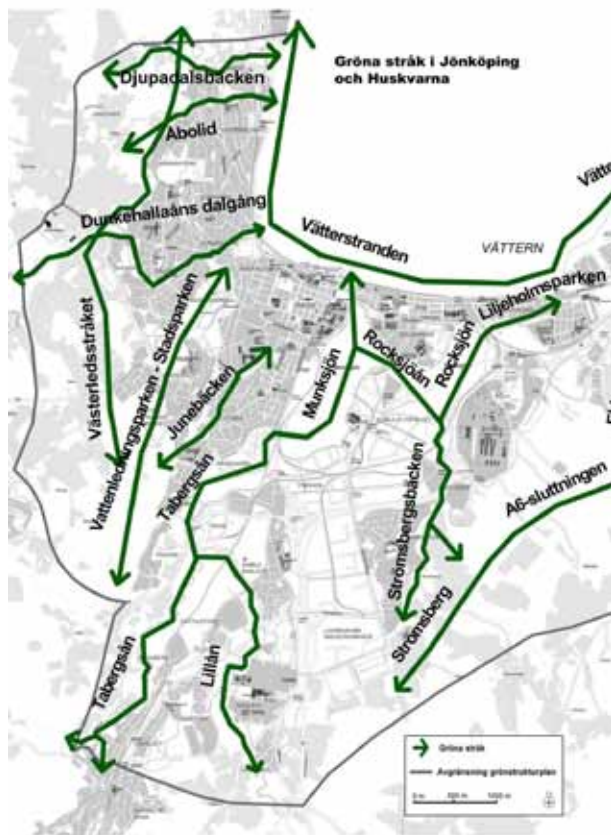
”Områden skyddade enligt lag (MB 7 kap 4§) för att gynna friluftslivet och/eller den biologiska mångfalden.”

Nyckelbiotoper

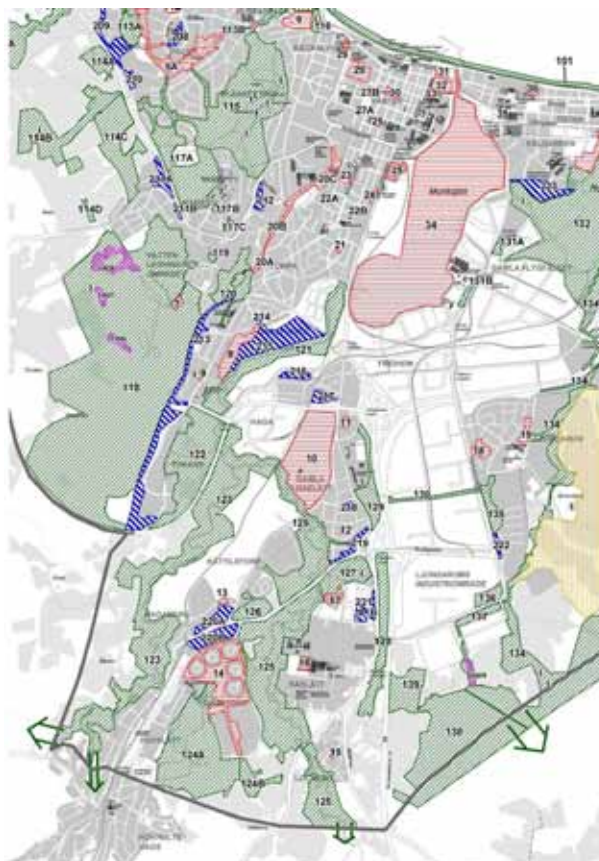
”Biotoper som hyser eller kan förväntas hysa hotade arter, enligt Skogsstyrelsens definition.”

Utvecklingsområden

”Mindre områden som saknar biologiska värden och som inte lämpar sig som strövområde. Det är ofta gräsytor eller vegetationsytor mellan bostäder och vägar. Gräset slås högst en gång per år. Naturupplevelsen är ringa. I de flesta fall är dessa områden en viktig del av grönstrukturen, men för att fungera väl, bör de få ett bättre vegetationsmässigt innehåll.”

Gröna stråk enligt grönstrukturplanen

Grönområden enligt grönstrukturplanen

Värdebegrepp beskrivna i Sociotophandboken

En sociotop är en avgränsad plats eller ett stråk, värderat som livsmiljö av planerare och brukare. Sociotophandboken presenterar en rad värdebegrepp som sammanfattar Stockholms stads undersökningar om Stockholmarnas vardagsliv utomhus på offentliga platser, i parker och naturområden. Värdebegreppen kan enligt Sociotophandboken användas i planering och inom programsleden för att utveckla parker och grönområden. Värdebegreppen samt metoden i sin helhet finns redovisad i Sociotophandboken.

Sociotopvärden

Bad
Blomprakt
Bollspel
Båtliv
Djurhållning
Evenemang
Fiske
Folkliv
Grön oas
Lek
Löpträning
Odling
Picknick
Promenader
Pulkaåkning
Ridning
Ro
Skidåkning
Skogskänsla
Skridskoåkning
Sitta i solen
Torghandel
Uteservering
Utsikt
Vattenkontakt
Vild natur

Definition av Jönköpings parkkaraktärer

Typerna har definieras utifrån kultiveringsgrad, vilket kan sägas vara en stad-land-skala eller en natur-kultur-skala. Anledningen är att ett grönområdes typ ofta härrör från det ursprungliga naturlandskapet som sedan på olika sätt har omformats av människan. Indelningen av typer bygger följaktligen på graden av påverkan och spänner från det nästan orörda naturparken till det nästan helt hårdgjorda parktorget.

Storleken har betydelse...

Storleken på grönområdet stor betydelse för hur det uppfattas. Landskapsparker och aktivitetsparker är större parker i staden, som ofta är mångfunktionella, det vill säga innehåller många olika värden. Kvartersparker och prydnadsparker är mindre parker ofta insprängda i bebyggelsen och på grund av sin storlek ofta monofunktionella. De utgör ett komplement till de större parkerna samtidigt som de är viktiga närrekreationsplatser.

...liksom graden av offentlighet

Även graden av offentlighet är betydande för hur en park uppfattas. Kyrkogårdar kan i många fall sägas ha samma kultiveringsgrad och storlek som andra parkkaraktärer, men får på grund av sin speciella funktion en helt egen typ.

Beskrivning av Jönköpings parkkaraktärer

Naturparker (< 5 hektar)

Halvöppna till slutna parker med spontant uppkommen vegetation och ett örtartat markskikt. Höga naturvärden förekommer, liksom värden för rekreation, motion och lek. Skötseln är extensiv, men i vissa delar förekommer intensivare skötsel, till exempel i anslutning till lekplatser.

Karaktäristiska kvaliteter: Grön oas, lek, löpträning, promenader, ro, skidåkning, skogskänsla

Kyrkoparker

Kyrkoparker är öppna till halvöppna parker som domineras av välvårdade gräsmattor, planeringar och träd. Kyrkoparkernas specifika funktion gör dem relativt monofunktionella. De kan dock utgöra viktiga rekreatonsplatser dit man går för att finna ro.

Karaktäristiska kvaliteter: Blomprakt, grön oas, ro

Naturpark Jönköping: Råslätts skogspark

Kyrkopark Jönköping: Kristine kyrkopark

Landskapsparker (> 1,5 hektar)

Öppna till halvöppna parker som domineras av plana gräsytor och enstaka träd. Gräset klipps regelbundet och träd och buskar är välansade. Det kan dock förekomma områden där vissa partier sköts mer extensivt.

Landskapsparker är formgivna för intensiv användning och fysiska aktiviteter och innehåller ofta ett stort antal värden.

Karaktäristiska kvaliteter: Bollspel, evenemang, grön oas, lek, löpträning, picknick, promenader, ro, skidåkning

Kvartersparker (< 1,5 hektar)

Kvartersparker är precis som landskapsparker öppna till halvöppna och domineras av plana gräsytor och enstaka träd. Kvartersparker är dock på grund av sin storlek mer monofunktionella än landskapsparker och utgör främst viktiga närrekreationsplatser.

Karaktäristiska kvaliteter: Grön oas, picknick, ro, sitta i solen

Landskapspark Jönköping: Knektaparken

Kvarterspark Jönköping: Olof Palmes plats

Aktivitetsparker (> 1,5 hektar)

Aktivitetsparker är helt kulturformade parker, historiska eller moderna, utan spår av naturlandskapets topografi eller vegetation. Öppna gräsytor och träd utgör stommen. Blomsterplanteringar förekommer i Hårdgjorda gångvägar och platser, samt ytor för lek och sportaktiviteter gör aktivitetsparkerna lämpliga för intensiv användning och evenemang av olika slag. Blomsterplanteringar, lekplatser och uteserveringar förekommer i olika utsträckning.

Karaktäristiska kvaliteter: Blomprakt, bollspel, evenemang, folkliv, grön oas, lek, picknick, pulkaåkning, ro, sitta i solen, uteservering

Prydnadsparker (< 1,5 hektar)

Prydnadsparker liknar aktivitetsparker i fråga om kultiveringsgrad, men är mindre till ytan och på så sätt mer monofunktionella. De domineras av gräsytor, träd och blomsterplanteringar. Även prydnadsdammar och skulpturer förekommer.

Karaktäristiska kvaliteter: Blomprakt, grön oas, ro, sitta i solen

Aktivitetspark Jönköping: Friaredalen

Prydnadspark Jönköping: Idas park

Parktorg

Parktorg är små grågröna platser med gräsytor, blomsterplanteringar och enskilda träd. De är ofta en del av gatustrukturen och kan innehålla lekplatser och uteserveringar. Parktorg bör utvecklas i tät stadsmiljö som små gröna platser, levande och offentliga rum och mötes- och kulturplatser.

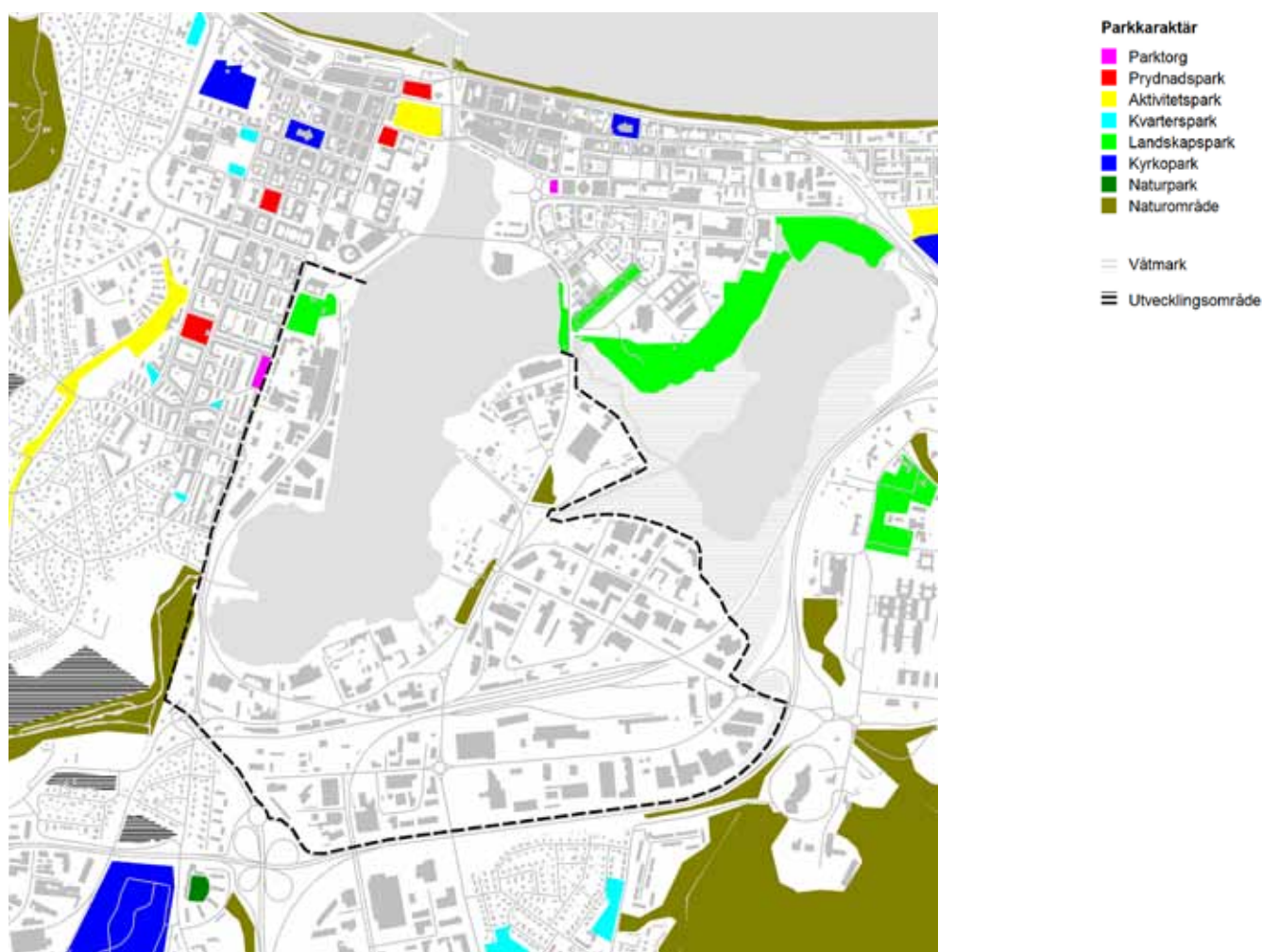
Karaktäristiska kvaliteter: Blomprakt, evenemang, folkliv, grön oas, lek, sitta i solen, torghandel, uteservering

Parktorg Jönköping: Munkplan

Parkkaraktärer i Jönköping

Inventeringen av parkkaraktärerna visar att många av Jönköpings parker faller inom kategorien kvartersparker, det vill säga mindre parker som domineras av klippta gräsytor med enstaka träd och buskar. Dessa parker utgör viktiga närrekreationsplatser men är i Jönköpings fall ofta relativt monofunktionella. Genom parkutveckling skulle dessa parker kunna förvandlas till aktivitetsparker, prydnadsparker och parktorg, parkkaraktärer som Jönköping lider brist på idag.

Parkkaraktärer i Jönköping

3. Kommunens mål för Jönköpings grönstruktur

Kommunens mål för Jönköpings grönstruktur

Kommunens målsättningar för tätorternas grönområden har bland annat uttryckts i Program för hållbar utveckling, Stadsbyggnadsvisionen. Översiktsplanen och Grönstrukturplanen. Målsättningarna berör både sociala och biologiska aspekter av den tätortsnära naturen.

Mål i översiktsplanen (antagen i Kommunfullmäktige den 27 mars 2003)

På sidan 30 i översiktsplanen anges mål för Jönköpings kommun:

- Målsättningen för grönstrukturplaner är att säkerställa en ”grön infrastruktur”, så att alla invånare i tätorten ges tillgång till grönytor av god kvalitet inom ett rimligt avstånd från bostaden och att korridorer genom bebyggelsen till tätortsnära friluftsmarker läggs fast eller skapas där korridorer saknas.
- Den ”gröna infrastrukturen” ska ges förutsättningar att fungera som spridningskorridorer för växter och djur, vilket ökar den biologiska mångfalden i staden.
- Grönstrukturplanen ska medverka till att bevara och återskapa biologisk mångfald i tätorten – vid sidan om de anlagda parkerna ska olika typer av naturmiljöer finnas i staden, till exempel alkärr, ekskogar, naturliga stränder med mera.
- Kommunen anser att närheten till och bevarande av väl tilltagna grönområden inom eller i anslutning till tätorten är en viktig satsning för att uppnå en attraktiv kommun med god livskvalitet.
- Kommunens grönområden och stränder skall erbjuda god tillgänglighet för alla.
- Inom bebyggelseområden har grönområden och större sammanhängande stråk stor betydelse för friluftslivet och ska beaktas.

Mål i grönstrukturplanen (antagen i Kommunfullmäktige den 27 maj 2004)

Bevarande av grönområden

Enligt grönstrukturplanen ska intresset att bevara ett grönområde vara stort om:

- Det ligger centralt i ett grönt stråk eller om det kan stärka svaga länkar i ett grönt stråk.
- Det hyser särskilda natur- och kulturvärden.
- Det har betydelse för att avstånden från bostadsområden till grönområden inte ska överstiga 200 meter.
- Det ligger nära förskola, skola och/eller äldreboende.

Utformning av grönområden

Enligt grönstrukturplanen är följande punkter viktiga att tänka på i samband med samhällsplanering på detaljplanenivå:

- Grönområden ska utformas med tanke på vilken typ av boende som planeras, till exempel handikappboende, äldreboende eller småhusbebyggelse med barnfamiljer.
- Vid planering av bebyggelse, se till att avståndet till närmaste grönområde inte överstiger 200 meter.
- Lämna passager genom bebyggelsen, som kan bli genvägar för gående. Bebyggelsen ska inte utgöra en onödig barriär.
- Större grönområden bör kunna hysa en promenadslinga.
- Genomgångsområden är viktiga, eftersom de förstör upplevelsen av parker och naturområden och dess avstressande effekt.

Grönområdenas kvalitet

I kommunens målsättningar talas det om vikten av grönområden av "god kvalitet". Definitionen på god kvalitet kan förstås diskuteras, men i grönstrukturplanen är utgångspunkten ett antal sociala aspekter – man ska kunna uppleva årstidsväxlingar, det ska finnas klimatskydd, det ska finnas trivsamma sitt- och viloplatser och det ska finnas utrymme för lek av olika slag. De biologiska aspekterna är inte lika väl uttalade just för de tätortsnära grönområdena, men enligt grönstrukturplanen kännetecknas de generellt sett av förekomsten av artrika miljöer som blandlövsskogar, ängs- och hagmarker, skogsbryn, bergsbranter samt olika vattenmiljöer. Flerskiktade skogsbestånd, äldre träd och skogsbestånd, vidkroniga träd med solbelysta stammar samt döda stående och liggande träd ger också förutsättningar för en rik flora och fauna.

Grönområdenas storlek

Storleken på ett grönområde har betydelse för dess kvalitet, enligt grönstrukturplanen. Hur ett grönområde används och upplevs, varierar dock med omgivande bebyggelse och vilka aktiviteter som det finns behov av just där.

I ett stort område är förutsättningarna större att bibehålla en variation av biotoper och arter. I ett stort område är det dessutom lättare att få rum med alla de sociala aspekter som inryms i begreppet "god kvalitet". I ett stort område är det till exempel lättare att undvika störningar från omkringliggande bebyggelse. Även små grönområden kan dock hysa viktiga kvaliteter, men kräver ofta en intensivare skötsel.

Små grönområden kan till exempel vara mycket betydelsefulla som länkar i gröna stråk. I tät stadsbebyggelse är de särskilt viktiga, då de "lättar upp" den bebyggda miljön.

Grönområdenas tillgänglighet

Det är viktigt att grönområden är tillgängliga om de ska fungera väl för rekreation och friluftsliv, menar gröonstrukturplanen. Ofta kräver det eftertanke i bebyggelseplaneringen och ibland även särskilda arrangemang. Vissa grönområden kräver mer tillgänglighet. Det kan gälla områden med särskilda natur- och kulturvärden eller områden med särskilda värden för idrott eller friluftsliv. Dessa områden besöks inte bara av närboende, utan också av människor från andra delar av staden. Därför kan tydliga entréer och särskilda arrangemang såsom parkering, skyltning och papperskorgar behövas. God tillgänglighet till dylika grönområden innebär också att det måste finnas allmänna kommunikationer och möjligheter för funktionshindrade att uppleva områdena.

Grönområden som huvudsakligen är av rekreativt värde för närboende kräver också en viss tillgänglighet om än inte med samma arrangemang.

Kommunens mål för grönstrukturen kring Munksjön

Grönstrukturen kring Munksjön

Kommunens målsättningar för grönstrukturen kring Munksjön så som de uttryckts i gröonstrukturplanen:

Målsättning

”Munksjön ska utgöra en stadssjö, med god tillgänglighet till dess stränder för gående och cyklister. Det ska vara möjligt att under alla tider på året vandra och motionera runt om sjön.”

Grönstrukturen kring Rocksjön

Kommunens målsättningar för grönstrukturen kring Rocksjön så som de uttryckts i gröonstrukturplanen:

Målsättning

”Rocksjön med dess omgivningar ska bevaras för rekreation, friluftsliv och för skolornas verksamhet. Tillgängligheten till de naturpräglade delarna ska vara god. Våtmarksområdets mosaik av öppet vatten, vassar, starrkärr och lövsumpskog ska bevaras. De kulturhistoriska värdena av öppna vyer över Rocksjön, våtmarksslätter och lämningar efter kulturhistoriskt intressanta byggnader, ska bevaras.”

Det bildades ett kommunalt naturreservat för Rocksjön 2010. Enligt *Naturreservat Rocksjön, beslut om godkännande* är syftet med naturreservatet att bevara tätortsnära natur vid Rocksjön samt att tillgodose rekreativ- och friluftslivsbehov:

- Bevara natur av ursprunglig och skött karaktär i form av sumpskogar, våtmarker, sjö och vattendrag.
- Upprätthålla den höga biologiska mångfalden i våtmarks-, vatten- och skogsområde.
- Restaurera och sköta vattenområden och våtmarker och andra naturområden för att öka biologisk mångfald och arternas livskraft.
- Tillgodose stadens och kommunens invånares samt besökarens behov av rekreativ- och friluftsområden i naturområden av ursprunglig karaktär.

4. Förslag till projektmål för grönstrukturen kring södra Munksjön

Stad och natur i samspel

I Jönköpings centrala delar finns attraktiv grönska, natur och vatten att bygga vidare på. Munksjön ska bli en stadssjö och vara en spännande arena för en mängd olika aktiviteter som båtliv, roddtävlingar, festivaler och kulturevenemang. *Hälsans stig* ligger i framtiden utmed sjökanten hela vägen och spännande, estetisk belysning kan koppla samman stadsdelarna runt sjön. I Rocksjöområdet kan man spela boll, ha picknick, kasta frisbee, jogga, promenera, cykla, rasta hunden, paddla kanot, fiska eller mata fåglarna. Rocksjön är en av Sveriges bästa sjöar för kanotsport. Det finns unika möjligheter att studera många olika arter inom flora och fauna.

Omvandlingsområdets läge kring Munksjön ger stora möjligheter att utveckla spännande stadsdelar med stora naturvärden och rekreationsmöjligheter. Sjöarna, vattendragen och naturvärdena ger goda förutsättningar för att skapa en stadsmiljö med en varierad och vacker grönstruktur. När industriområdet kring södra Munksjön tas i anspråk för en tätare stadsbebyggelse med bostäder anläggs nya parker och grönstråk som binds samman med bra promenadstråk, som bidrar till god folkhälsa och stärker attraktiviteten. På så sätt bidrar omvandlingsområdet till att ytterligare stärka Jönköping som en av Skandinavians mest attraktiva städer i sin storlek.

Parkernas roll i stadsutvecklingen

Parkdriven stadsutveckling

Parker och naturområden ska utvecklas i samverkan med utbyggnaden av kvarter, gator och torg för att skapa en god livsmiljö. Allt eftersom människor väljer att bosätta sig i omvandlingsområdet ställs krav på centralt belägen natur och grönska, för den dagliga promenaden, turen till lekplatsen eller helgens rekreation och motion. Detta märks bland annat på att fastighetspriser och de boendes betalningsvilja ökar i närheten av välskötta parker och grönstråk. För att skapa bra bostadslägen i omvandlingsområdet kommer därför nya parker att anläggas där det idag är hårdgjord industrimark. Det innebär också att parkutvecklingen ska ske i takt med stadsutvecklingen – att parker och promenader anläggs samtidigt som de olika stadsdelarna byggs ut.

Parkers roll som offentliga mötesplatser

Parkerna är viktiga mötesplatser i blandstaden. De är offentliga platser fria från kommersiella budskap men också gratis och allmänt tillgängliga. Därmed är de öppna även för dem med begränsade ekonomiska resurser som till exempel barn, ungdomar och socialt utsatta grupper. Parken och naturmiljön är därför en demokratisk arena. De inbjuder till möten genom till exempel lek, spel och rekreation, men de har också en viktig roll för social samvaro och integration.

Park- och rekreationsmiljöerna ska utformas så att människor i alla åldrar, barn, unga och äldre, kan nyttja dem till olika typer av rekreation – för att mötas eller söka avskildhet, för vila och aktivitet, för lek och spel, för evenemang och kultur, för att uppleva folkliv och natur. Lokaliseringen av skolor och förskolor nära parker och naturområden ger också goda möjligheter till vardaglig vistelse i naturmark. Nära och lätt tillgängliga parker är en del av den promenadvänliga vardagsmiljön genom att erbjuda särskilt bra förutsättningar för fysiskt aktivitet och utevistelse – lek och rörelse. Grönstrukturen av parker, grönstråk och promenader höjer säkerheten på barns skolvägar.

Parkers roll i kulturlandskapet

Parkstrukturen i omvandlingsområdet får också sin typ av Jönköpings mest särpräglade kulturmiljöer. I stadsutvecklingen för Munksjö fabriksområde omvandlas trädgårdarna kring fabriksvillornas på Munksjö bruk till parker. Längs södra Munksjön har uddar, vikar och tillflöden

kvar sin naturliga utsträckning och bildar ett sammanhängande rekreationsområde i grönstrukturen, strandpromenaderna. Inom detta område ryms de flesta av de torpställen, nöjesplatser och bryggor som befolkade denna del av omvandlingsområdet fram till 1930-talets industriutveckling.

Parkernas roll i ekosystemet

Vättern, Munksjön, Rocksjön, Tabergsån, Rocksjökanalen och Simsholmskanalen är viktiga i ekosystemet och bidrar till ett bra lokalklimat och en bra livsmiljö. Möjligheterna att sanera Munksjön utreds för närvarande för att kunna ta till vara de möjligheter som en friskare stadssjö kan ge. Utmed åarna, kanalerna och kring sjöarna finns också viktiga grönstråk och grönområden, som bland annat definierats i översiktsplanen. De binder samman staden och sjöarna med naturområden, som Strömsbergs naturreservat och Tabergsåns naturmiljö och fungerar som spridningskorridorer för växter och djur. Rocksjöområdets natur - och rekreationsvärden är särskilt skyddsvärda. Området skyddas därför genom ett kommunalt naturreservat. Den grönstruktur som kommer att utvecklas inom omvandlingsområdet och ersätter dagens hårda markytor, med parker, kanaler och gröna stadsstråk kommer att bidra till ett bättre klimat och en större artrikedom inom de nya stadsdelarna. I grönstrukturen ska även dagvatten hanteras och finnas en beredskap för större vattenflöden.

I arbetet med att utveckla grönstrukturen i omvandlingsområdet har befintliga värdefulla naturmiljöer inom området kartlagts, se *Inventering av natur- och rekreationsvärden kring Munksjön*. Grönstrukturens utformning har också efter hand analyserats för att säkerställa att de mål för grönstrukturen som antagits i Jönköping kommuns Grönstrukturplan och vidareutvecklats inom ramprogrammet uppnås. Den grönstruktur som kommer att utvecklas inom omvandlingsområdet och ersätter dagens hårda markytor, med parker, kanaler och gröna stadsstråk kommer att bidra till ett bättre klimat och en större artrikedom inom de nya stadsdelarna. I grönstrukturen ska även dagvatten hanteras och finnas en beredskap för större vattenflöden.

Förslag till projektmål

Projektmålen för Munksjöns grönsstruktur utgår från vad som utifrån analyserna av Jönköpings grönsstruktur samt inventeringen av parkkaraktärerna kan anses vara rimligt. Målen kan sammanfattas i fem punkter:

1. Tillgänglig grönsstruktur – centralt placerade parker

Parker och rekreationsmiljöer bör förläggas i centrala lägen så att de är lätt åtkomliga och tillgängliga. Lokala parker är belägna centralt i stadsdelen, i kontakt med ett stadsstråk medan parker och parktorg som är centrala för hela stadslivet är placerade vid ett urbant huvudstråk eller längs Munksjön. Det finns ett starkt samband mellan parkernas utnyttjande och hur tillgängliga de är.

2. Närhet till grönområden – max 200 meter till närmaste grönområde från varje bostadsadress

Målet 200 meter till närmaste grönområde finns i Jönköpings översiktsplan och kan utifrån analyserna av Jönköpings grönsstruktur anses vara rimligt.

3. Andel grönyta – minst 10 procent grönyta

Detta mål uppfylls i delar av Jönköpings innerstad och bör därför även kunna uppnås i områdena kring Munksjön.

4. Kvm grönyta per person – minst 10 kvm grönyta per person

Detta mål uppfylls i delar av Jönköpings innerstad och bör därför även kunna uppnås i områdena kring Munksjön.

5. Kompakthet – kompakthet motsvarande Jönköpings centrala delar

De nya stadsdelarna blir attraktiva boende- och stadsmiljöer genom att vara både täta och gröna. När stadsdelarna är kompakta finns tillgång både till stadslivets utbud och till grönskans rekreation. Stadsdelarna ska på detta sätt vara minst lika. En kompakthet motsvarande Jönköpings innerstad bör därför eftersträvas.

6. Parkkaraktärer – mångfald av parkkaraktärer

I utvecklingsområdena kring Munksjön bör en mångfald av parkkvaliteter med ett brett utbud av kvaliteter finnas – från naturupplevelser och rofylldhet till bollspel och lek. Park- och rekreationsmiljöer ska kunna användas av många och för många skiftande aktiviteter. För den dagliga promenaden eller turen till lekparken fungerar en mindre närliggande park bra. För helgens bollspel eller promenad kanske en större park eller naturområde är bättre. Parkernas läge, storlek och naturliga förutsättningar ligger till grund för de nya parkernas typ och användning.

5. Föreslagen grönstruktur kring södra Munksjön

Den fördjupade översiktsplanen i korthet:

- Storlek: 301 hektar, inklusive del av Munksjön
- Boende: 12 000-14 000 personer
- Arbetsplatser: 11 500 platser
- Kommersiella ytor: 453 000 kvm
- Kommunikationer: Biogasbuss, spårvagn, båtbus
- Karaktär: En välmående stad med en god livsmiljö för alla, som präglas av kreativitet, öppenhet och tolerans. Strukturen gör det enkelt att röra sig till fots, med cykel och kollektivtrafik. Byggnaderna är av hög kvalitet och har en spännande och variationsrik arkitektur. Stadsdelarna är utformade med hållbara lösningar för bland annat dagvatten, transporter, byggnaders konstruktion och energiförsörjning.

Föreslagen grönstruktur kring Munksjön.

Staden utvecklas med grönska och vatten

Grönstrukturen i omvandlingsområdet utgår från Munksjöns roll som stadssjö, där sjöns omgivning ska omvandlas till boende, arbetsplatser, rekreation och aktiviteter. Grönstrukturen utgår också från Rocksjöns roll som kommunalt naturreservat. Rocksjön blir den naturliga platsen för det stadsnära friluftslivet.

Runt Munksjön utvecklas *Hälsans stig*, strandpromenaden, som förbinder stadsdelarna. Närheten till såväl strandkanten som de nya stadsdelarna gör att strandpromenaden blir ett rikt upplevelsestråk av olika aktiviteter för hela Jönköping.

Utmed strandpromenaden skapas variation genom att det i de olika stadsdelarna mot Munksjön skapas utblickar, utsiktsplatser, små och stora parker, lekplatser och aktivitetsytor. I dessa möten mellan stad och vatten finns möjligheter att skapa en spännande stadssjö med kaféer, aktiviteter, spontanidrott, bryggor, båtliv och fiske tillsammans med näringslivet och föreningslivet. Här finns också plats för mindre vildvuxna gröna dungar som tjänstgör som dammar för infiltration av dagvatten. Stadsplaneringen genomförs så att viktiga fiskeområden så långt som möjligt bevaras. Nya bryggor och gångvägar planeras så att, där det är lämpligt, större fisketävlingar kan genomföras.

Stommen i den nya parkstrukturen utgörs av en rad strandparker kring Munksjön. Omkring hälften av dessa parker utgår från befintliga parker eller naturområden och hälften är nyanlagda parker på hårdgjord mark

Parker i ett nätverk

Parkerna binds samman med bra promenadstråk i form av strandpromenader och promenader längs kanalerna. Den som söker längre turer, eller den som söker större variation i naturupplevelsen ges större valmöjligheter genom att naturmiljön hänger ihop. På sikt kan det vara möjligt med en färjeförbindelse över Munksjön. Det skulle både ge större tillgänglighet till sjön men också ge en större valfrihet kring hur strandpromenaden kan användas. Strandpromenaderna samverkar med gatorna och gör att parkerna blir en del av stadslivet och att växt- och djurlivet blir lättillgängligt från staden. De trädprydda lokalgatorna har en viktig uppgift i grönstrukturen genom att förbinda stadsdelarnas inre med Munksjöns vatten, utblickar och strandparker. Öster om Munksjön är de för stadslivet så viktiga stadsstråken ibland breda och gröna. De har kontakt med sjöarna och fungerar som mindre parker och lokala spridningskorridorer för växter och djur. Äldre tallmiljöer bevaras och blir delar av nya parker eller, somlängs Herkulesvägen, en egen park.

Stadspauser

Broar, näs och spänger blir centrala för stadslivet genom att länka samman stadsdelar som skiljs åt av sjöar, vattendrag och grönska. På samma sätt som Kanalplan förbinder Öster och Väster i stadskärnan så blir broar och spänger i omvandlingsområdet en fortsättning av stadslivet. Broar och spänger utformas så att stad och natur möts i berikande samspel.

Parkers tillgänglighet

Park- och rekreationsmiljöer finns i centrala lägen så att de är lätt åtkomliga och tillgängliga. Lokala parker är belägna centralt i stadsdelen, i kontakt med ett stadsstråk medan parker och parktorg som är centrala för hela stadslivet är placerade vid ett urbant huvudstråk eller längs Munksjön. Det finns ett starkt samband mellan parkernas utnyttjande och hur tillgängliga de är.

Tillgång på park

För de som bor och arbetar kring sjöarna finns en stor tillgång på bra parker. Tillgången på bra parkmark motsvarar och till och med överträffar Jönköpings stadskärna.

Stadsdelens kompakthet – stad och natur i samspel

För de boende kring Munksjön ska finnas god tillgång på både stad och park. De nya stadsdelarna blir attraktiva boende- och stadsmiljöer genom att vara både täta och gröna, där vissa kvarter även ger möjlighet till stadsodling. När stadsdelarna är kompakta finns tillgång både till stadslivets utbud och till grönskans rekreation. Stadsdelarna ska på detta sätt vara minst lika kompakta som Jönköpings centrala delar.

Mångsidig användning

Park- och rekreationsmiljöer ska kunna användas av många och för många skiftande aktiviteter. Barn, ungdomar, vuxna och äldre har olika behov för sin utomhusvistelse. För barn kan parkerna utgöra en skyddad plats att leka i - naturlek, äventyrslek, vild natur eller en plats att möta djur. Ungdomar söker en bra mix av såväl folkliv som avskildhet. Vuxna söker främst motion och ro samt bildning i form av natur- och kulturupplevelser. Äldre behöver en tillgänglig miljö. Blomsterprakt, natur och historia uppskattas ofta av äldre. För den dagliga promenaden eller turen till lekparken fungerar en mindre närliggande park bra. För helgens bollspel eller promenad kanske en större park eller naturområde är bättre.

En mångfald av parkkaraktärer med ett brett utbud av kvaliteter

Grönstrukturen ska erbjuda en god sammansättning och ett rikt utbud av parkkvaliteter. Parkernas läge, storlek och naturliga förutsättningar ligger till grund för de nya parkernas karaktär och användning. I omvandlingsområdet kring södra Munksjön ska finnas en mångfald av parker med ett brett utbud av kvaliteter – från naturupplevelser och rofylldhet till bollspel och lek.

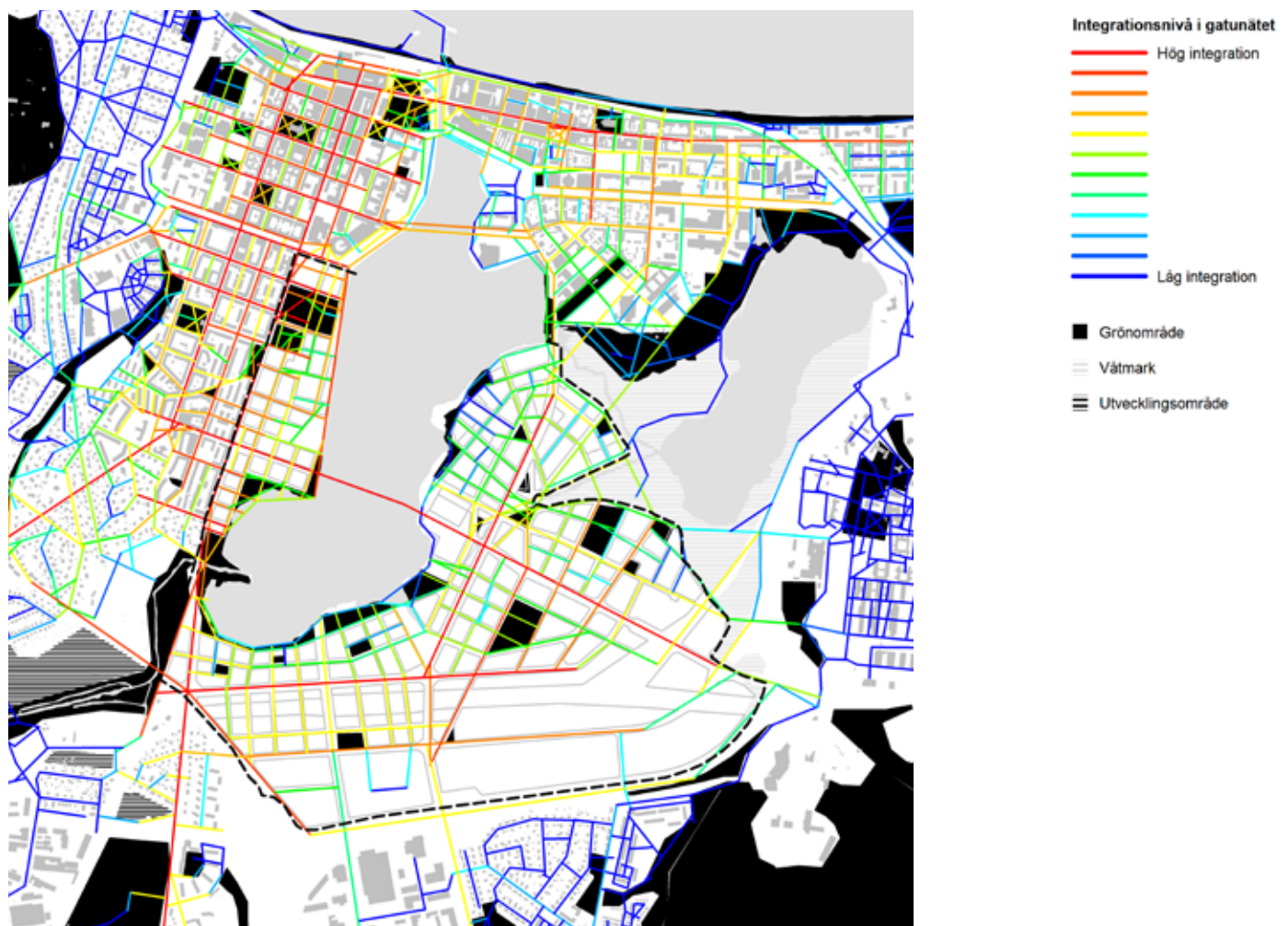
6. Analyser av föreslagen grönstruktur kring Munksjön

Tillgänglig grönstruktur

Analysen av integrationen i gatunätet är en så kallad space syntax-analys där gatunätet färgas i en skala som sträcker sig från blått (ointegrerade/ocentrala stråk) till rött (integrerade/centrala stråk) beroende på hur centrala de är i systemet.

Det finns ett starkt samband mellan nyttjandet av grönområden och hur tillgängliga de är. Parker bör därför finnas i centrala lägen där de är lätta att nå. Lokala parker bör vara belägna centralt i respektive stadsdel, i kontakt med stråk där människor naturligt rör sig. Parker och parktorg som är centrala för hela stadslivet bör i sin tur vara belägna vid stadens huvudstråk där stadslivet är som intensivast.

Analysen visar att de föreslagna torgen och parker skapar en sekvens av offentliga rum längs stadsstråken. Längs sjöarnas stränder skapas kontinuerliga strandpromenader för rekreation. Strandpromenaderna blir också ett lugnare alternativ för att röra sig mellan stadens delar. Ibland når även stadsstråken ut till stränderna och blir en del av strandpromenaderna. På så sätt blir sjöarna och stränderna lättillgängliga och en del av vardagen i stadsdelarna kring Munksjön.

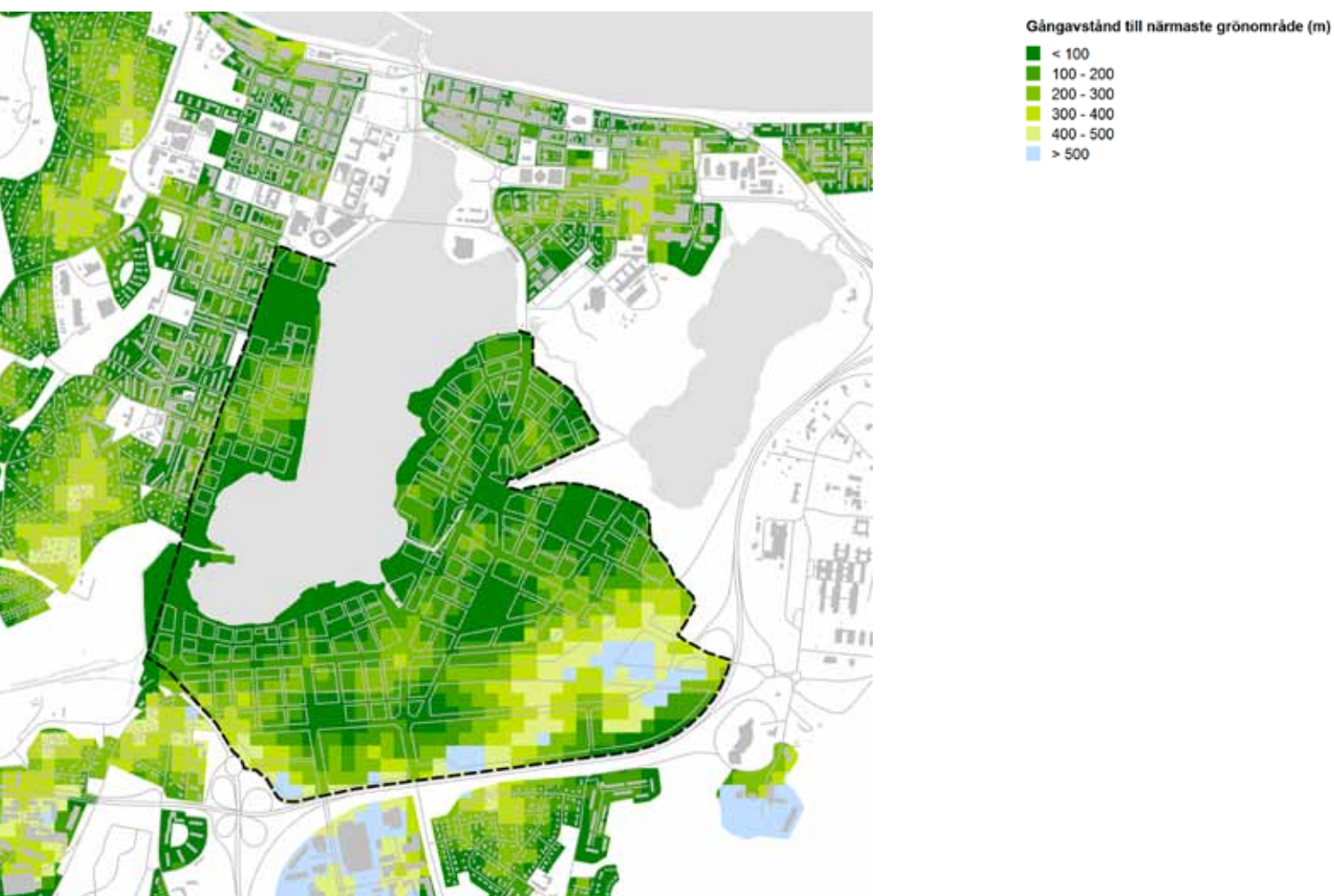

Integration (R7) i gatunätet och föreslagen grönstruktur.

Närhet till grönområden

Det mått fås genom att mäta det faktiska gångavståndet till närmaste grönområde.

Analysen visar att gångavståndet till närmaste grönområde från bostadsområdena är under 200 meter, vilket betyder att det uppsatta målet uppfylls.

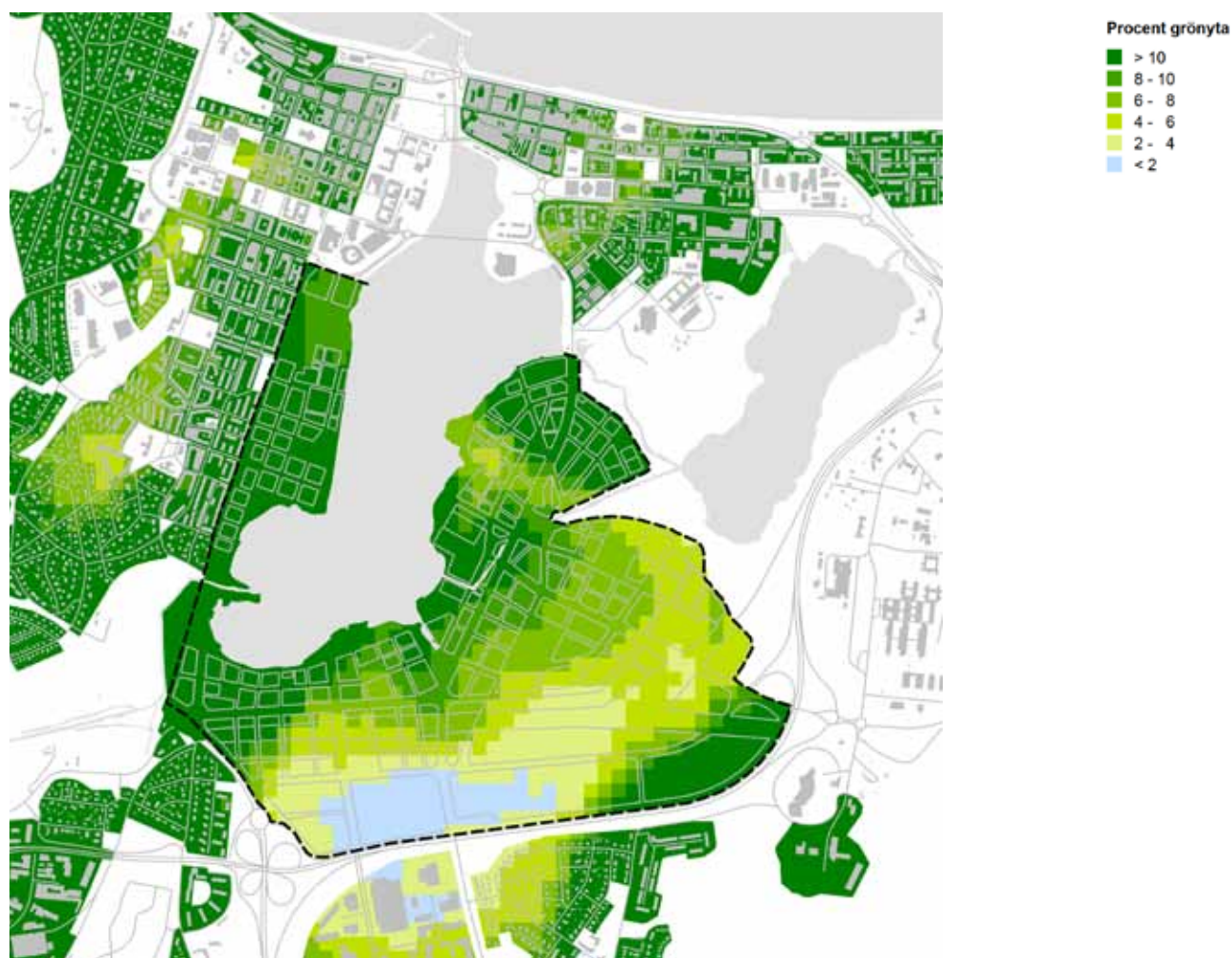

Gångavstånd till närmaste grönområde (m) per 0,25 hektarsruta

Andel grönyta

Detta mått fås genom att dividera arealen grönyta med arealen landyta och kan sägas beskriva den upplevda tillgången till parker och naturområden.

Andelen grönyta ökar markant jämfört med nuläget. Inom en majoritet av bostadsområdena är andelen grönyta omkring 10 procent, vilket var det uppsatta målet. En positiv effekt av parkutvecklingen i Munksjö fabriksområde är att parktillgången i omgivande stadsdelar ökar markant.

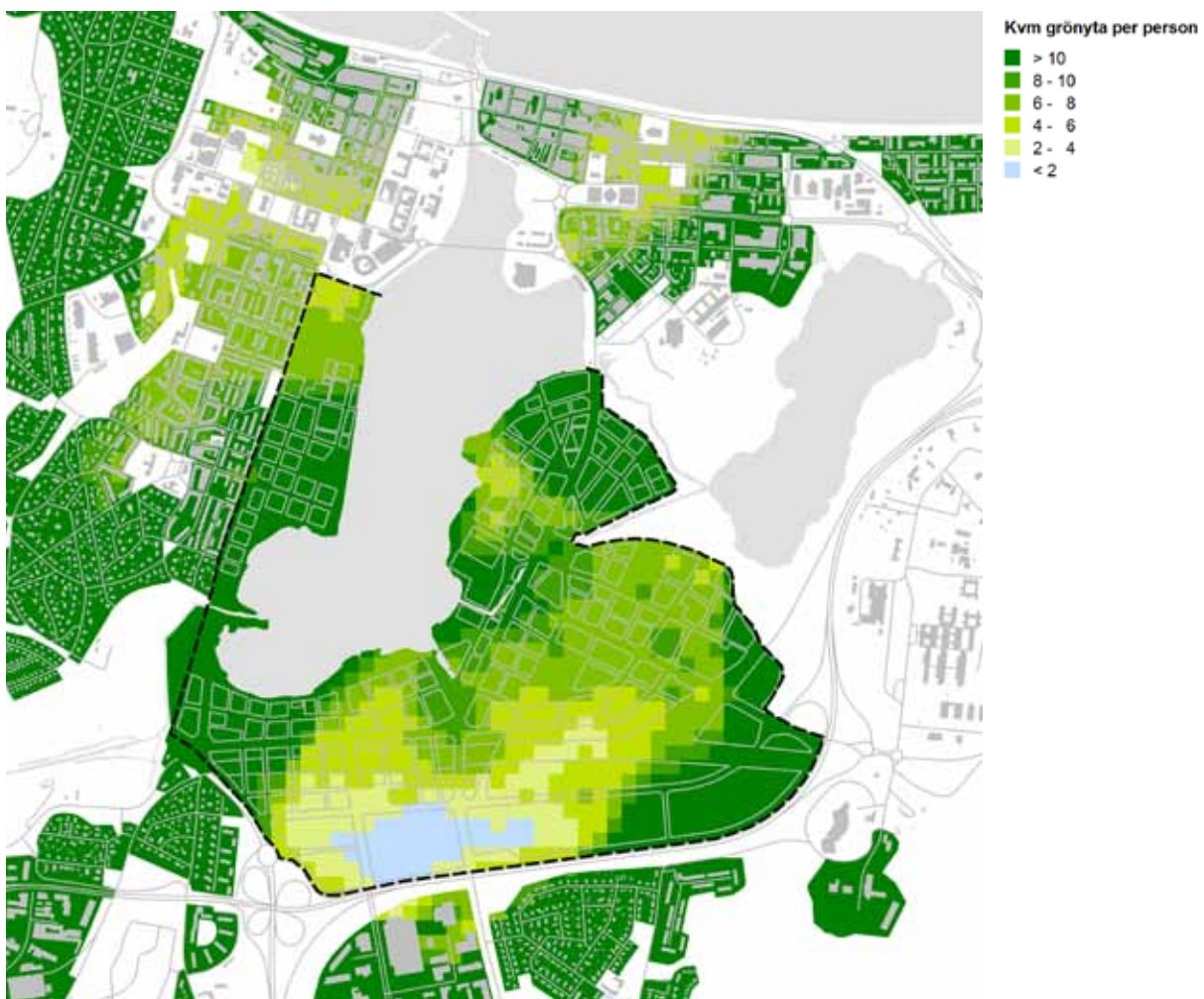

Andel grönyta per 0,25 hektarsruta (med en buffert på 500 meter)

Grönyta per person

Detta mått fås genom att dividera arealen grönyta med antalet boende och arbetande. Måttet relaterar mängden grönyta till befolkningstätheten och kan sägas beskriva besöksstryck och skötselbehov.

Mängden grönområde per person ligger i Jönköpings centrala delar idag på kring 5 kvadratmeter per person. De planerade parkerna medför en hög rymlighet på nära 10 kvadratmeter grönyta per person inom i princip hela planområdet, vilket är betydligt bättre än i centrala Jönköping. Detta trots att befolkningstätheten är betydligt högre i utvecklingsområdet. Trots detta är 10 kvadratmeter grönyta per person inte en hög siffra, vilket ställer höga krav på parkernas innehåll, gestaltning och skötsel.

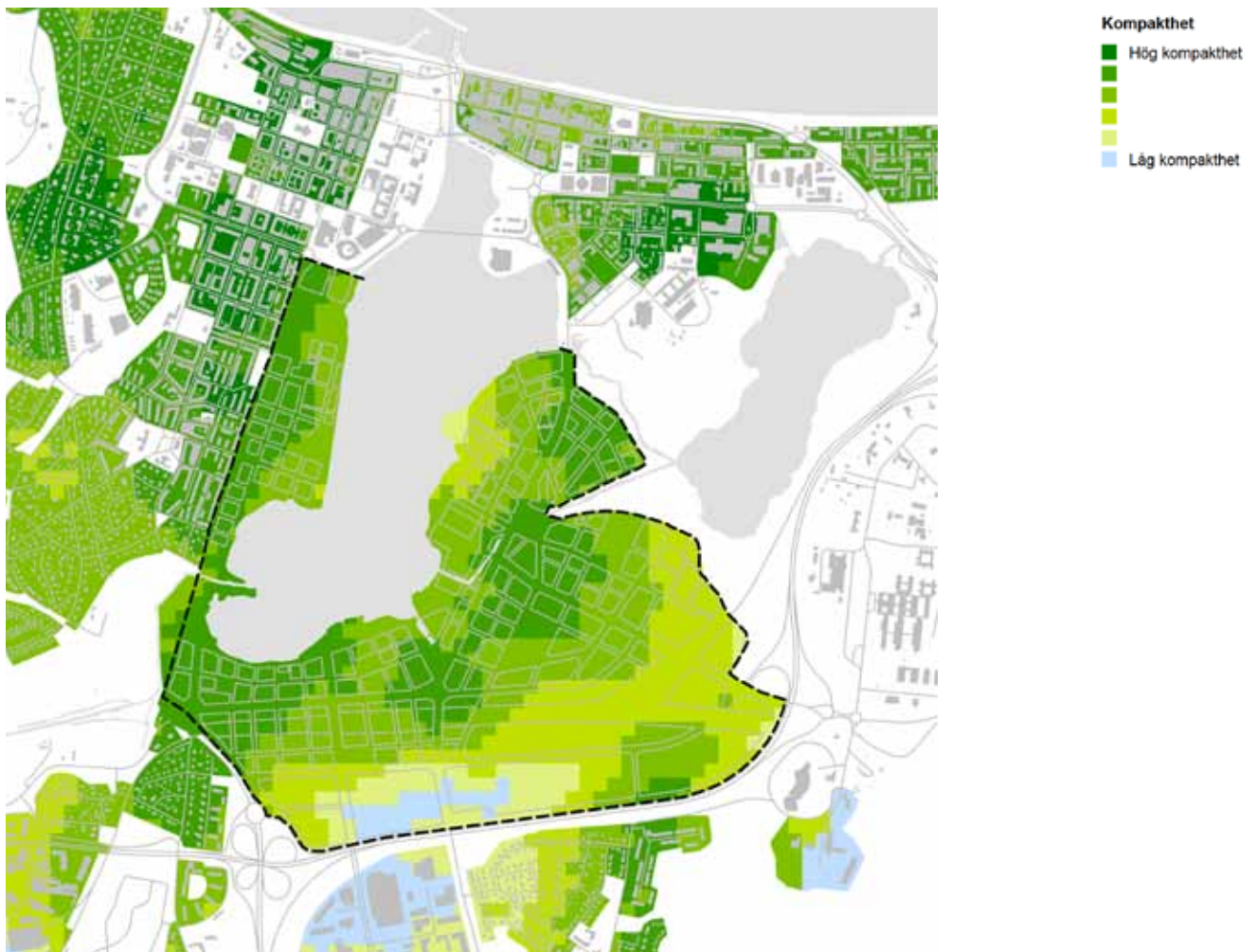

Kvm grönyta per person per 0,25 hektarsruta (med en buffert på 500 meter)

Kompakthet

Kompakthetsmåttet är ett nytt sorts mått framtaget av stadsbyggnadsforskningen på KTH. Det indikerar var det är både ”tätt” och ”grönt”. En hög kompakthet kan på så sätt sägas vara ett mått på förutsättningen för att skapa en attraktiva boende- och stadsmiljö, vilket i sin tur ofta medför höga bostadspriser.

Kompaktheten i planområdet ökar markant. Situationen är liknande den i stora delar av den centrala staden, vilket betyder att det uppsatta målet uppfylls.

Kompakthet per 0,25 hektarsruta (med en buffert på 500 meter)

Parkkaraktärer kring södra Munksjön

De parker som tillkommer kring södra Munksjön tillför boendekvaliteter inte bara för invånarna i den nya stadsdelen, utan för samtliga Jönköpingsbor. Strandpromenaden kring Munksjön har mycket goda förutsättningar att bli ett attraktivt besöksmål för hela Jönköping, medan kvartersparkerna inom bostadskvarteren blir lugnare oaser främst till för de närboende.

- Parktorg
- Prydnadspark
- Aktivitetspark
- Kvarterspark
- Naturpark

Parkkaraktärer

STADSKONTORET
Strategisk grönstruktur kring södra Munksjön
inom Stadsbyggnadsvision 2.0
www.jonkoping.se/stadsbyggnadsvisionen

**JÖNKÖPINGS
KOMMUN**

Ljuset vid Vättern